

Leven

COLUMN PETER GIESEN

Opstand

Mohammed Bouazizi had een universitaire opleiding, maar kon geen werk vinden. Hij onderhield zijn familie door op straat fruit te verkopen. Toen de politie zijn handelswaar in beslag nam, was hij het zat. Hij stak zichzelf in brand, uit protest tegen de corruptie, de willekeur en de onderdrukking in Tunesië. Daarmee gaf hij het startsein voor een opstand in de Arabische wereld.

De rebel is een slaaf die plotseling 'nee' zegt, schreef de Franse filosoof Albert Camus (1913-1960) in zijn onlangs opnieuw uitgegeven boek *De mens in opstand*. Jarenlang slijkt hij elke vernedering, maar op een dag is het genoeg, waarschijnlijk na een vernedering die helemaal niet erger is dan alles wat hij tevoren zwijgend doorstond. De breuk is radicaal. Met terugwerkende kracht verwerpt hij zijn slavenbestaan. Verzet wordt de hoogste waarde, hoger zelfs dan het leven. Het is alles of niets, de overwinning of de dood. 'Het is beter rechtop te sterven dan op je knieën te leven.'

Voor Camus was het bestaan absurd en zinloos. In *De Mythe van Sisyphus* uit 1942 vergeleek hij de mens met de mythologische figuur die een steen de berg oprolt. Als hij boven is, rolt de steen weer terug en kan hij opnieuw beginnen. Dat absurdistische lijden is individueel. Maar de opstandige impuls verlost de mens uit zijn eenzaamheid, stelt Camus. 'Het kwaad dat door één enkel mens wordt ervaren, wordt een collectieve plaag.' Zo ligt de opstand tegen de vernederingen die onszelf en anderen worden aangedaan ten grondslag aan het sociale, aldus Camus. 'Ik kom in opstand, dus wij zijn.'

De mens in opstand is een ode aan de rebel, maar ook een waarschuwing. De slaaf staat tegen zijn meester omdat alle mensen gelijk horen te zijn. Maar als hij zijn meester vermoordt, verbreekt hij meteen die menselijke broederschap. De opstand is geen eis tot totale vrijheid, aldus Camus. Integendeel, hij stelt juist de totale vrijheid, de onbegrensde macht van de ene mens over de andere, aan de kaak. De rebel 'is niet alleen een slaaf die zich verheft tegen een meester, maar ook een mens die zich verheft tegen de wereld van meester en slaaf'.

Helaas leveren revoluties vaak nieuwe meesters op. Ideeën worden ideologieën die een stralende toekomst beloven waardoor het doden van tegenstanders gerechtvaardigd wordt. Vijanden van de vooruitgang zijn vijanden van de mensheid. De wereld wordt een dienst bewezen door ze uit de weg te ruimen. De publicatie van *De mens in opstand* leidde dan ook tot de beroemde breuk tussen Camus en Jean-Paul Sartre, een overtuigd communist die revolutionaire terreur onvermijdelijk achtte.

De mens in opstand laat zich moeiteloos toepassen op de Arabische wereld. De Egyptenaren zeggen 'nee' tegen Mubarak, maar waar zeggen ze 'ja' tegen? Dat is verre van duidelijk. In elk geval vormt de islamistische Moslim Broederschap het soort kracht waarvoor Camus waarschuwde.

Helaas
leveren
revoluties
vaak nieuwe
meesters op

Peter Giesen is recensent van de Volkskrant

Herinnering aan een groot verlies

Hoe het tweelingbroertje naar haar kijkt alsof hij begrijpt dat ze dood is – Cynthia Bolls intieme fotoreeks over het afscheid van een overleden baby won een Zilveren Camera.

Door **Arno Haijtema** Foto's **Cynthia Boll**

'Via via', kreeg de fotografe Cynthia Boll een bijzondere vraag voorgelegd: zou ze bereid zijn het afscheid vast te leggen van een baby, die vijf maanden na haar premature geboorte was overleden? Het verzoek kwam van de ouders van de baby, de helft van een tweeling, vanuit de behoefte het afscheid vast te leggen als herinnering.

'Dat is geen vraag waar je nee tegen zegt', realiseerde Boll (38) zich, maar toch besloot ze eerst even met de familie te bellen. 'Ik ga het afscheid fotograferen zoals het is', waarschuwde ze. 'Als er wordt gehuild laat ik het zien, en als er wordt gelachen ook.'

De ouders gingen zonder meer akkoord, ook al omdat ze foto's te zien hadden gekregen die Boll in Afghanistan had gemaakt van berende vrouwen. Die hadden hun opvatting gesterkt dat Boll de aangewezen persoon was voor deze kleine, intieme gebeurtenis.

Alle foto's die Boll maakte van het afscheid van baby Carlijn zijn op de middag gemaakt dat ze zou worden gecremeerd, in november 2010. 'Ik heb uiteindelijk geen foto's geselecteerd waarop huilen is te zien. Dat is in fotografisch opzicht een te mak-

kelijke emotie. Het is voor iedereen duidelijk dat het een verdrietige gebeurtenis was. Ik heb de reportage toegespitst op de warmte en genegeheid van het gezin, op hun onderlinge band.'

Het viel Boll op dat er in het overlijden van het kleintje een berusting heerste 'die je meestal pas een paar

maanden na een overlijden ziet'. En zo maakte Boll in alle kalmte de foto's waarop te zien is hoe Carlijn in het mandje wordt gelegd waarin ze zal worden gecremeerd; hoe haar moeder haar voor de laatste keer vasthoudt; hoe haar tweelingbroertje Thomas naar haar kijkt alsof hij al begrijpt wat dood zijn is.

Na de crematie vertrok Boll, om de familie later de foto's te laten zien. Die was al bijna vergeten dat er een fotografe aanwezig was geweest, zo zeer waren ze opgegaan in het afscheid, en zo onnadrukkelijk was Bolls aanwezigheid blijkbaar geweest.

De familie gaf Boll vervolgens toestemming om de foto's in te sturen voor de fotowedstrijd van de Zilveren Camera. 'Een gebeurtenis als deze hoort bij het leven', hadden de ouders gezegd. Vorige week werd Bolls serie bekroond met de eerste prijs in de categorie 'Dagelijks nieuws, series'.

De foto's roepen veel reacties op, zegt Boll. 'Men vindt het mooi en integer gefotografeerd. Velen moeten denken aan dierbaren die ze zelf hebben verloren. Ook is er veel medeleven met en bewondering voor de familie die dit verlies zo openlijk heeft durven tonen.'

Boll zelf heeft aan het maken van de serie ambivalente gevoelens overgehouden. 'Als fotograaf ben je getuige van een trieste gebeurtenis. Tegelijk ben je blij dat je zoiets moois en unieks kunt vastleggen.'

De serie Thomas en Carlijn maakt deel uit van de expositie van de Zilveren Camera, t/m 27 maart in het Fotomuseum Den Haag.

De ouders met hun zoontje Thomas bij Carlijn.

De moeder houdt Carlijn nog een keer vast.